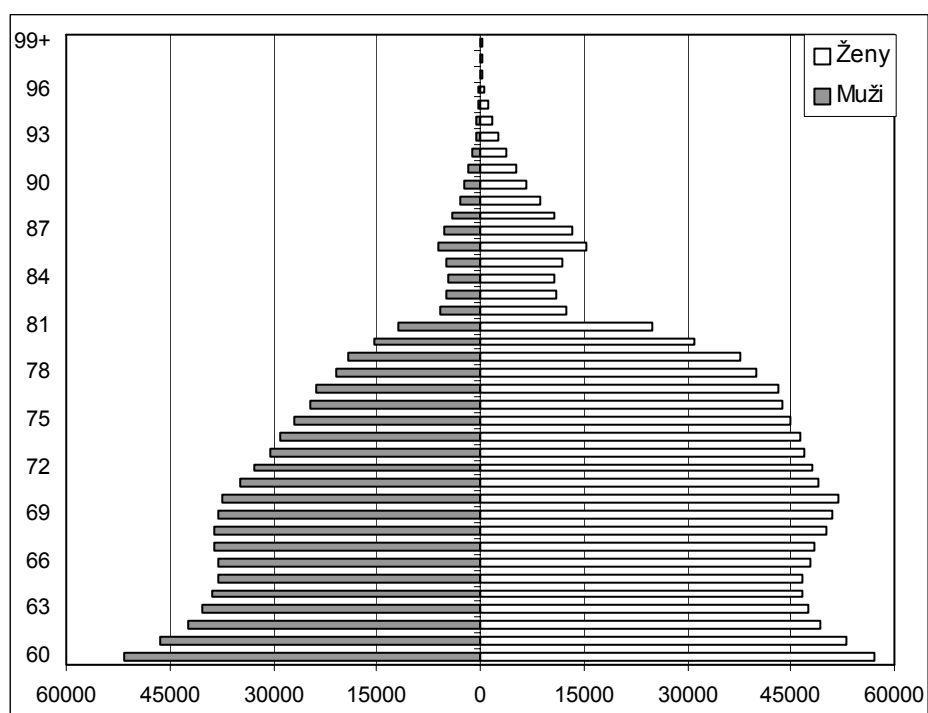

2.2 Struktura podle pohlaví a věku

Přirozenou věkovou strukturu populace nad 60 let věku by bylo možno vyjádřit věkovou pyramidou se širokou základnou, postupně se zužující vlivem úmrtnosti až k minimálním počtům osob ve věkových kategoriích nad 95 let. V České republice je však takto pravidelná věková struktura narušena někdejšími výkyvy v porodnosti, v případě věkové struktury obyvatelstva nad 60 let především nižšími počty osob v generacích narozených během 1. světové války a ve 30. letech 20. století. Tyto nepravidelnosti ve věkové struktuře se v minulosti, tj. v mladších věkových skupinách jeví jako výraznější, postupem času se vlivem vyšší úmrtnosti ve starších věkových kategoriích poněkud stírají, přesto však jsou i po několika desítkách let stále patrné.

Graf 1 Věková struktura populace seniorů v ČR k 1. 3. 2001

Tab. 3 Struktura populace seniorů podle pětiletých věkových skupin v letech 1950-2001

Věková skupina	Počet obyvatel (obě pohlaví)					
	1950	1961	1970	1980	1991	2001
60-64	371 223	506 096	604 592	356 234	534 528	473 212
65-69	295 967	369 318	487 161	488 712	505 603	434 561
70-74	216 851	258 400	349 513	421 411	266 108	406 120
75-79	135 010	166 562	205 817	269 682	272 947	324 342
80-84	62 947	82 219	100 809	135 499	174 970	132 767
85+	24 280	35 378	46 760	57 725	82 329	112 781
Celkem	8 896 133	9 571 531	9 807 697	10 291 927	10 302 215	10 230 060
Věková skupina	Podíl obyvatel (obě pohlaví, %)					
	1950	1961	1970	1980	1991	2001
60-64	4,2	5,3	6,2	3,5	5,2	4,6
65-69	3,3	3,9	5,0	4,7	4,9	4,2
70-74	2,4	2,7	3,6	4,1	2,6	4,0
75-79	1,5	1,7	2,1	2,6	2,6	3,2
80-84	0,7	0,9	1,0	1,3	1,7	1,3
85+	0,3	0,4	0,5	0,6	0,8	1,1
Celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Sledujeme-li rozložení populace seniorů podle pětiletých věkových skupin, vidíme, že věková struktura ještě v letech 1950-1970 má přirozený charakter, teprve od r. 1980 se začíná objevovat zářez odpovídající výraznému poklesu narozených za 1. světové války, který se v r. 1980 projevil ve výrazně nízkém počtu osob 60-64letých, v r. 1991 v nižším počtu 70-74letých a při posledním sčítání ve stále ještě znatelně sníženém počtu 80-84letých. V r. 2001 je rovněž patrné poněkud nižší zastoupení skupiny 60-69letých, než by odpovídalo přirozené věkové struktuře.

Odhlédneme-li však od těchto nepravidelností ve věkové struktuře, pak se počet lidí starších 60 let v souvislosti se snižováním úmrtnosti v letech 1950-2001 neustále zvyšoval, a to zejména v nejstarších věkových kategoriích. Počet osob ve věkových skupinách 60-74 let v r. 2001 představoval 1,25-1,9násobek stavu z r. 1950, ve věkových kategoriích 75-79 a 80-84 to však byl již více než dvojnásobek obyvatel a osob starších 85 let žilo na přelomu tisíciletí v České republice dokonce 4,6krát více než v r. 1950.

Tab. 4 Vývoj počtu seniorů podle pětiletých věkových skupin v letech 1950-2001

Věková skupina	Vývoj počtu obyvatel (1950 = 100)					
	1950	1961	1970	1980	1991	2001
60-64	100,0	136,3	162,9	96,0	144,0	127,5
65-69	100,0	124,8	164,6	165,1	170,8	146,8
70-74	100,0	119,2	161,2	194,3	122,7	187,3
75-79	100,0	123,4	152,4	199,7	202,2	240,2
80-84	100,0	130,6	160,1	215,3	278,0	210,9
85+	100,0	145,7	192,6	237,7	339,1	464,5
Celkem	100,0	107,6	110,2	115,7	115,8	115,0

V souladu se zvyšující se úmrtností ve vyšším věku se největší část populace seniorů – přibližně jedna čtvrtina – nachází ve věku 60-64 let. Více než jedna pětina osob starších 60 let připadá na věkové skupiny 65-69 a 70-74 let. Nejmenší skupinu – asi 6 % - pak představuje nejstarší věková kategorie nad 85 let. U mužů, kteří se v průměru dožívají nižšího věku, je přitom těžiště rozložení výrazně posunuto do nižších věkových skupin než u žen; muži mají větší podíl věkových kategorií 60-69 let, ale nižší zastoupení osob nad 75 let věku.

Tab. 5 Struktura populace seniorů podle pohlaví a věku v r. 2001

Věková skupina	Počet obyvatel			Podíl věkové skupiny (%)			Počet mužů na 1 000 žen
	muži	ženy	celkem	muži	ženy	celkem	
60-64	219 513	253 699	473 212	28,8	22,6	25,1	865,2
65-69	190 976	243 585	434 561	25,0	21,7	23,1	784,0
70-74	163 890	242 230	406 120	21,5	21,6	21,6	676,6
75-79	115 207	209 135	324 342	15,1	18,7	17,2	550,9
80-84	42 777	89 990	132 767	5,6	8,0	7,0	475,4
85+	30 264	82 517	112 781	4,0	7,4	6,0	366,8
Celkem 60+	762 627	1 121 156	1 883 783	100,0	100,0	100,0	680,2

Zastoupení mužů a žen v populaci má své biologické zákonitosti. Rodí se více chlapců než dívek, úmrtnost mužů je však ve všech věkových kategoriích vyšší než úmrtnost žen. Do určitého věku tak v populaci převažují muži, od této hranice ženy, přičemž tato převaha s věkem roste. V České republice se tato hranice v souvislosti se snižováním úmrtnosti postupně posouvá do vyššího věku. Při sčítání lidu v r. 1950 končila početní převaha mužů ve věku 23 let, v r. 1961 to bylo 30 let, v r. 1970 34 let, v r. 1980 již 40 let, v r. 1991 se počet žen vyrovnal počtu mužů ve věku 43 let a v r. 2001 teprve ve věku 46 let.

Celkově v populaci obvykle převažují ženy. V České republice v r. 2001 připadalo 949 mužů na každých 1 000 žen. U obyvatelstva nad 60 let věku je ale zastoupení žen mnohem větší, na 1 000 žen připadá pouze 680 mužů. Převaha žen přitom s věkem výrazně vzrůstá; jestliže ve věkové kategorii 60-64 činí tento poměr ještě 865 mužů na 1 000 žen, ve věkové skupině nad 85 let je to již jen 367 mužů na 1 000 žen.

Rozložení populace důchodců starších 60 let podle věkových skupin je prakticky stejné jako u souboru všech seniorů. Poněkud nižší je pouze zastoupení nejmladší věkové kategorie 60-64 let, neboť v tomto věku ještě určitá část seniorů zůstává ekonomicky aktivní, aniž by požádali o starobní důchod; řadí se tedy – z hlediska metodiky sčítání – stále mezi osoby zaměstnané či zaměstnavatele nebo samostatně činné, nikoli mezi pracující důchodce. Toto platí zejména o mužích, proto je jejich zastoupení v poměru k počtu žen v této věkové skupině výrazně nižší než u populace seniorů, a dokonce poněkud nižší než v následující věkové kategorii 65-69. Ze stejného důvodu je také celkově u souboru důchodců podíl žen poněkud vyšší než u celé populace starší 60 let; na 1 000 žen zde připadá 655 mužů.

Tab. 6 Struktura populace důchodců ve věku 60 a více let podle pohlaví a věku v r. 2001

Věková skupina	Počet obyvatel			Podíl věkové skupiny (%)			Počet mužů na 1 000 žen
	muži	ženy	celkem	muži	ženy	celkem	
60-64	191 066	249 912	440 978	26,2	22,4	23,9	764,5
65-69	188 153	242 081	430 234	25,8	21,7	23,3	777,2
70-74	163 190	241 974	405 164	22,3	21,7	21,9	674,4
75-79	115 100	209 065	324 165	15,8	18,7	17,6	550,5
80-84	42 746	89 963	132 709	5,9	8,1	7,2	475,2
85+	30 250	82 493	112 743	4,1	7,4	6,1	366,7
Celkem 60+	730 505	1 115 488	1 845 993	100,0	100,0	100,0	654,9

Rovněž mezi osobami, které po 60. roce věku již o důchod požádali, je určitá část těch, kteří vedle pobírání této dávky nadále pracují a stávají se tak pracujícími důchodci. Nejvíce těchto lidí je ve věku mezi 60-69 lety, což se odráží i ve věkové struktuře zbylé populace nepracujících důchodců. Věkové skupiny 60-64 a 65-69 let jsou mezi nepracujícími důchodci poněkud méně početně zastoupeny jak u mužů, tak u žen.

Celkově připadá mezi nepracujícími důchodci na 1 000 žen 623 mužů, přičemž tento poměr je zejména ve věkových skupinách mezi 60-74 lety nižší než u populace důchodců celkem; zde se tedy projevuje skutečnost, že i muži – důchodci pracují po 60. roce věku častěji než ženy.

Tab. 7 Struktura populace nepracujících důchodců ve věku 60 a více let podle pohlaví a věku v r. 2001

Věková skupina	Počet obyvatel			Podíl věkové skupiny (%)			Počet mužů na 1 000 žen
	muži	ženy	celkem	muži	ženy	celkem	
60-64	163 077	220 163	383 240	24,5	20,6	22,1	740,7
65-69	163 121	228 283	391 404	24,5	21,4	22,6	714,6
70-74	152 189	237 132	389 321	22,9	22,2	22,5	641,8
75-79	113 710	208 485	322 195	17,1	19,5	18,6	545,4
80-84	42 506	89 901	132 407	6,4	8,4	7,6	472,8
85+	30 203	82 479	112 682	4,5	7,7	6,5	366,2
Celkem 60+	664 806	1 066 443	1 731 249	100,0	100,0	100,0	623,4

V souladu s výše uvedenými fakty má struktura populace pracujících důchodců značně odlišný charakter. Více než polovina pracujících důchodců je ve věku mezi 60-64 roky, další třetina ve věku 65-69 let. V případě žen – pracujících důchodkyň představuje přitom věková skupina 60-64 let více než 60 % jejich počtu, po 65. roce věku se zapojení žen do pracovního procesu rychle snižuje. Naopak muži zůstávají v průměru ekonomicky aktivní déle a zastoupení věkových skupin je poněkud vyrovnanější – kolem 40 % připadá na věkové kategorie 60-64 a 65-69 let a ještě věková skupina 70-74 let tvoří téměř 17 % mužů - pracujících důchodců.

Tab. 8 Struktura populace pracujících důchodců ve věku 60 a více let podle pohlaví a věku v r. 2001

Věková skupina	Počet obyvatel			Podíl věkové skupiny (%)			Počet mužů na 1 000 žen
	muži	ženy	celkem	muži	ženy	celkem	
60-64	27 989	29 749	57 738	42,6	60,7	50,3	940,8
65-69	25 032	13 798	38 830	38,1	28,1	33,8	1814,2
70-74	11 001	4 842	15 843	16,7	9,9	13,8	2272,0
75-79	1 390	580	1 970	2,1	1,2	1,7	2396,6
80-84	240	62	302	0,4	0,1	0,3	3871,0
85+	47	14	61	0,1	0,0	0,1	3357,1
Celkem 60+	65 699	49 045	114 744	100,0	100,0	100,0	1339,6

Na rozdíl od populace seniorů, důchodců i nepracujících důchodců mezi pracujícími důchodci významně převažují muži nad ženami – na 1 000 žen zde připadá 1340 mužů. Pouze u věkové kategorie 60-64 je – v souladu s jejich celkovou převahou v populaci – i mezi pracujícími důchodci počet žen ještě vyšší než počet mužů (941 mužů na 1 000 žen). Oproti ostatní populaci ale zastoupení mužů mezi pracujícími důchodci s věkem výrazně stoupá; ve věkových kategoriích 70-79 let představuje počet mužů více než dvojnásobek počtu žen a po 80. roce věku, kde jsou počty pracujících již minimální, pracují muži přibližně 3,5krát častěji než ženy.